

РЕЦЕНЗІЯ

**рецензента, кандидата філософських наук,
асистента кафедри філософії та культурології
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
Григорків-Коротчук Ірини Романівни
на дисертацію Петрашук Мирослави Олександрівни
на тему: “Феноменологічний підхід до розв’язання
біоетичних проблем у міждисциплінарному контексті”, поданої на
здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 03 Гуманітарні науки
за спеціальністю 033 Філософія**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Перед людством не вперше постають питання, пов’язані із кризовими явищами у науці, медицині, освіті та культурі. Вони потребують значних зусиль та ресурсів, а ще ефективних шляхів для їх розв’язання. Таку ситуацію маємо зараз. Майбутнє ще не надто окреслене, а теперішнє пронизане метастазами дегуманізації життєвого світу та розмитими ціннісними орієнтирами.

Варто зазначити, що тема дослідження була обрана ще у 2021 році і на той час вона вже була актуальною через пандемію COVID-19 та інші соціально-політичні й технологічні дилеми. Повномасштабна війна загострила біоетичні проблеми і наразі надзвичайно важливо ставити не лише питання, а й пропонувати відповіді на них. Одним із векторів розв’язання постає застосування феноменологічного методу у міждисциплінарному контексті.

У роботі показано, що наразі ми спостерігаємо як феноменологічні практики постають потужним ресурсом для опису суб’єктивного досвіду, з’ясування мотивації і дедалі частіше стають вельми актуальними в медичній сфері, когнітивних науках та навіть менеджменті. Метою феноменологічних досліджень є прискіпливий розгляд як унікальних, так і повсякденних явищ

для їх глибшого розуміння. Це сприяє особистій трансформації вченого та розвитку таких його компетентностей, як вдумливість і критичність, емпатія і зацікавленість. Використання феноменологічного методу поліпшує техніки мислення, розширює уявлення, сприяє розумінню мотивації інших і дозволяє бачити наперед, що особливо актуально сьогодні.

Дисертація виконана в межах науково-дослідної роботи кафедри філософії та культурології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича “Ціннісно-смысловий потенціал філософії науки: пошуки відповідей на виклики 21 століття” (номер державної реєстрації 0120U102712).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. У дисертації чітко визначено об'єкт і предмет дослідження. Завдання розподілені пропорційно до параграфів рукопису. Ключовою ідеєю роботи є аналіз теоретико-методологічних засад феноменології і реалізація її потенціалу у сучасній науці, медицині, філософії. Важливим є комплексний підхід, критичний аналіз можливостей та врахування обмежень феноменології у контексті міждисциплінарних досліджень. Автор зазначає, що феноменологічний аналіз, як динамічний процес, не надає готових універсальних алгоритмів для розв'язання усіх морально-етичних проблем, а пропонує адаптивні інструменти для різностороннього дослідження й осмислення неоднозначних ситуацій, що вимагають від нас виважених рішень.

Варто відзначити, що у роботі здійснено детальний аналіз таких основних аспектів тілесності як живе і фізичне тіло, переживання суб'єктивних відчуттів у тілі, що тісно пов'язане з особистісним та соціальним контекстом. Дисертантка фокусує увагу на феномені тілесного відчуження, яке виникає в умовах хвороби чи травматичного досвіду.

Провідним результатом дослідження М.О. Петрашук є збагачення теоретичних уявлень про ключові поняття біоетики (тілесність, здоров'я,

хвороба, нездужання, моторошний досвід, вразливість, біль та страждання, темпоральність, емпатія, екзистенційні стани тощо). Важливим є також напрацювання практичних рекомендацій щодо феноменологічного підходу в медичній практиці (паліативна допомога, психотерапія, лікарсько-пацієнтські відносини).

Аналіз суб'єктивних станів і феноменів сприяє кращому розумінню досвіду історії хвороби. Феноменологічні практики дозволять медичним працівникам пом'якшити професійне вигорання і шукати техніки для усунення його наслідків. Високо оцінений гуманістичний потенціал феноменологічного методу, оскільки він акцентує на унікальності особистості та її життєвого світу, разом із інтимними мріями, страхами, надією, фантазіями... Персоналізований план лікування, зорієнтований на пацієнта, його фізіологічні й психологічні, соціальні потреби та релігійні й екзистенційні цінності сприятиме підвищенню якості медичної допомоги і більшого задоволення з обох сторін.

Наукова новизна отриманих результатів. Дисертація Мирослави Олександрівни Петрашук містить низку положень, що характеризуються науковою новизною. Розкрито зміст концептуальних сучасних філософських дискусій щодо адаптації феноменологічного підходу до переосмислення біоетичних проблем, в також виявлено тенденцію до філософсько-методологічної критики традиційних феноменологічних методів задля уникнення догматизму. Уточнено окремі поняття тілесності в контексті біоетики, зроблено акцент на емпатії як важливій складовій життєсвіту. Набуло розвитку розмежування дефеніцій болю і страждання.

Усе разом дослідження комплексно засвідчує важливість феноменологічного підходу як перспективного гуманізуючого проєкту у сфері біомедичної етики.

Повнота викладу наукових результатів дисертації в публікаціях. Матеріали дисертації пройшли необхідну апробацію. Три статті опубліковано

за темою дослідження у фахових наукових виданнях України. Тези обговорювалися на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Аналіз змісту дисертації, її структури та мови. Дисертаційна робота М.О. Петрашук характеризується внутрішньою узгодженістю. План рукопису є логічним та послідовним, відповідає характеру проблеми, що досліджується. Виклад матеріалу є системним, динамічним і висновки отримали належне наукове обґрунтування. Аналіз і узагальнення результатів дисертації проведено коректно, аргументовано і ґрунтовно з використанням достатньої кількості джерел наукової літератури. Усі цитування відповідають темі дисертації та коректно оформлені.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів та підпунктів, висновків, списку використаної літератури, додатків. Подано анотацію українською та англійською мовами, що відображає основні положення дисертації. При написанні роботи використано обширну базу іншомовної літератури (153 джерела, з них 122 іноземною мовою), що вказує на ерудицію авторки та різносторонній і виважений підхід до теми дослідження. Загальний обсяг рукопису становить 204 сторінки, з яких основна частина – 170 сторінок.

Текст дисертації не містить ознак академічного плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до тексту дисертації. У цілому дисертаційна робота М.О. Петрашук виконана на належному науковому та теоретичному рівнях. Однак, як кожна наукова праця, дисертація містить дискусійні положення, що потребують додаткового обґрунтування. Оскільки до них можна висловити певні міркування, що можуть бути враховані дисертанткою у подальшій науковій роботі.

1. Стрімкий розвиток біотехнологій, поширення ідей трансгуманізму та використання ШІ уже стали нашою реальністю. І, як зазначено у дослідженні, вони “формують наше розуміння хвороби та здоров’я, і цей вплив має не

тільки медичні, але й етичні та політичні наслідки, які потребують подальшого дослідження та осмислення” (стор.143). Не зовсім зрозумілим з контексту є вплив біотехнологій та трансгуманістичних ідей на політику.

2. У роботі висувається припущення щодо подолання герменевтичної несправедливості, через інструменти для розуміння та інтерпретації нетипових форм досвіду. Чи може авторка детальніше уточнити суть таких інструментів?

3. У вдало обгрунтованій авторкою розвідці зазначено, що життєвий світ є світом, де наше сприйняття та діяльність оповиті культурним значенням (стор 176). Які саме культурні значення має на увазі автор? Чи є релігія одним із чинників формування Lebenswelt? І як вона впливає на розв’язання біоетичних проблем сучасності?

Ці наведені зауваження аж ніяк не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації. Вони можуть стати предметом подальших наукових досліджень авторки.

Загальні висновки щодо тексту дисертаційної роботи. Дисертаційна робота Мирослави Олександрівни Петрашук “Феноменологічний підхід до розв’язання біоетичних проблем у міждисциплінарному контексті” є авторською завершеною науковою працею, що відзначається актуальністю отриманих результатів. Дослідження має важливе практичне значення. Дисертація є самостійною роботою, в якій відсутні порушення академічної доброчесності, а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 – Гуманітарні науки, за спеціальністю 033 – Філософія. Дисертація оформлена згідно з вимогами Наказу МОН України від 12.01.2017 року № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки №759 від 31.05.2019).

Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії,

затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами № 341 від 21.03.2022; № 502 від 19.05.2023; № 507 від 03.05.2024).

Рецензент –
кандидат філософських наук,
асистент кафедри філософії та культурології
Чернівецького національного
університету
імені Юрія Федьковича

Ірина ГРИГОРКІВ-КОРОТЧУК

Підпис *Григорків Коротчук І.*
Учений секретар Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
Литовська Т. С.
Литовська Т. С.